

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

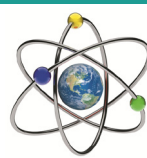
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 178 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
Mamatova Xilola Muxiddinovna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
Zamira Nishanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
Oybek Davlatov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
Bekmuhammedova Muhlisa Abdusattarovna	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
Qodirova Madina Odiljon qizi	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
Hurshida Murzoyeva	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
Jabborova Sevara Asroqul qizi	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
Kuranboyeva Ozoda Xakimovna	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
Mexriniso Nosirova	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
Tairova Ruzakhon Umidbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
Tursunbayeva Yulduz	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
Miskinova Sabina Ziyadxon qizi	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текstopорождении студентов-филологов: методический аспект	85
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
Шокаримова Камола Абдуллаевна	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari....	98
<i>Yakubjonov Xasan Qahramonovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	103
<i>Umarov Xusniddin Egamboyevich</i>	
Sport maktabi o'quvchilarida yengil atletika intervalli mashg'ulotlari yordamida chidamlilikni oshirish	107
<i>Shuxrat Xudoyberdiyev Mamayusupovich, Abduqahhorov Nuriddin Xabibulloyevich</i>	
O'zbek va jahon adabiyoti matnlarini qiyosiy tahlil qilishda sun'iy intellekt va kompyuter lingvistikasining o'rni	112
<i>Sodikova Makhliyo</i>	
Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan harbiy tarbiya metodlari	117
<i>A'zamov Inom Salimjonovich</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilar bilan ishlashda STEAM yondashuvidan foydalanish metodikasini takomillashtirish	121
<i>Abidjanova Vasila To'likinovna</i>	
Kommunikativ topshiriqlar asosida ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	129
<i>Prenova Gulsara Barlikbayevna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik nutqiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	134
<i>Meyliqulova Manzura Abdullayevna</i>	
Kasbiy ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish	138
<i>Ne'matova Zarina Furqat qizi</i>	
Kimyoning asosiy tushuncha va qonunlarini aksiomatik asosda talqin qilishning ilmiy-pedagogik ahamiyati	141
<i>Kamolova Nargiza Ibragimovna</i>	
Моделирование процесса формирования патриотизма у курсантов на основе культурного наследия казахской и узбекской интеллигенции	147
<i>Малдыбаев Куандик Бекбауович</i>	
Bo'lajak tarjimonlarda mumtoz asarlardagi leksik-frazeologik birliklarni tarjima qilish kompetensiyasini shakllantirish ("Firdavs ul-iqbol" asari misolida)	152
<i>Borasulova Dilnoza Dilmurodjon qizi</i>	
WHY I+1 is Not the ZPD: Reassessing Input-Based and Sociocultural Accounts of EFL Development	155
<i>Sattarova Zulxumor Nodirbek kizi</i>	
Лингвометодическая компетенция учителя русского языка: генезис понятия и структура в современной педагогической науке	159
<i>Икрамова Мунира Маруфжановна</i>	
Kasbiy axloq va pedagogik madaniyat masalasini tadqiq etishda ilmiy tadqiqot metodlarining o'rni va vazifalari	163
<i>Kazakov Shavkat Norqobilovich</i>	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutq faoliyatida ijtimoiy muhitning psixologik roli	168
<i>Shadiyev Feruz Djaxonovich</i>	
Intellektida nuqsoni bo'lgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning so'z boyligini boyitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish	173
<i>Xolmuxamedova Zilola Azimovna</i>	

KOMMUNIKATIV TOPSHIRIQLAR ASOSIDA INGLIZ TILIDA GAPIRISH KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISHNING METODIK IMKONIYATLARI

Prenova Gulsara Barlikbayevna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada ingliz tilini o'qitishda gapirish ko'nikmasini rivojlantirishning metodik asoslari kommunikativ va vazifaga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari asosida tahlil qilinadi. Gapirish ko'nikmasi leksik-grammatik resurslarni real vaqt sharoitida tanlash, fikrni mantiqan tashkil etish, suhbatdosh bilan o'zaro ta'sirga kirishish va kommunikativ maqsadga mos nutq yaratishni birlashtiruvchi murakkab produktiv faoliyat sifatida talqin etiladi. Maqolada kommunikativ topshiriqlarni bosqichma-bosqich tashkil etishga asoslangan besh komponentli metodik sikl taklif qilinadi: nutqiy vaziyatni faollashtirish, til tayanchini rejalashtirish, juftlik yoki guruhda muloqot, vazifani murakkablashtirib qayta bajarish hamda refleksiv fikr-mulohaza. Shuningdek, gapirishni baholashda ravonlik, aniqlik, diskursiv izchillik, interaksion faollik va pragmatik moslik mezonlaridan foydalanish imkoniyatlari yoritiladi. Taklif etilgan yondashuv EFL sharoitida talabalarning darsdagi faol nutq vaqtini oshirish va mavjud til bilimlarini kommunikativ faoliyatga ko'chirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, gapirish ko'nikmasi, kommunikativ topshiriq, og'zaki nutq, interaksiya, ravonlik, aniqlik, refleksiya, EFL.

Abstract: The article examines methodological foundations for developing speaking skills in English language teaching through communicative and task-based principles. Speaking is interpreted as a complex productive activity that requires learners to select lexical and grammatical resources in real time, organize ideas coherently, interact with interlocutors and produce speech appropriate to a communicative purpose. A five-component instructional cycle is proposed: activating a speaking situation, planning linguistic support, pair or group interaction, repeated performance with an increased communicative demand, and reflective feedback. The article also discusses the use of fluency, accuracy, discourse coherence, interactional engagement and pragmatic appropriateness as assessment criteria. The proposed approach is intended to increase students' active speaking time in EFL lessons and to facilitate the transfer of previously learned language knowledge into communicative performance. The model is theoretical and methodological in nature and requires subsequent empirical validation in different learner groups.

Key words: English language teaching, speaking skills, communicative task, oral production, interaction, fluency, accuracy, reflection, EFL.

Аннотация: В статье анализируются методические основы развития навыков говорения при обучении английскому языку на основе коммуникативного и задачного подходов. Говорение рассматривается как сложная продуктивная деятельность, предполагающая выбор лексико-грамматических средств в реальном времени, логическую организацию высказывания, взаимодействие с собеседником и достижение коммуникативной цели. Предлагается пятикомпонентный методический цикл: актуализация речевой ситуации, планирование языковой опоры, парное или групповое взаимодействие, повторное выполнение задания с усложнением коммуникативного требования и рефлексивная обратная связь. Рассматриваются критерии беглости, точности, дискурсивной связности, интеракционной активности и прагматической уместности. Предлагаемый подход направлен на увеличение активного времени говорения студентов и перевод усвоенных языковых знаний в практическую речевую деятельность.

Ключевые слова: английский язык, навыки говорения, коммуникативное задание, устная речь, интеракция, беглость, точность, рефлексия, EFL.

KIRISH

Ingliz tilini o'qitish jarayonida gapirish ko'nikmasi o'rganuvchining til birliklarini bilish darajasidan ko'ra kengroq natijani ifodalaydi. Talaba so'z va grammatik konstruksiyalarni tanishi mumkin, biroq real muloqotda fikrni tez rejalashtirish, kerakli birlikni xotiradan chaqirish, gapni davom ettirish, suhbatdoshning reaksiyasiga javob qaytarish va mazmunni vaziyatga moslashtirish bir vaqtning o'zida amalga oshadi. Shu sababli gapirishni rivojlantirish metodikasi til materialini o'zlashtirish bilan cheklanmay, mazkur bilimni kommunikativ faoliyatga

ko'chirish mexanizmlarini ham qamrab olishi lozim. Goh va Burns gapirishni lingvistik resurslar, nutqni bosh-qarish, interaksiya va o'z-o'zini nazorat qilish elementlari o'zaro bog'langan ko'p tarkibli faoliyat sifatida talqin qiladilar^[1].

Gapirish ko'nikmasining murakkabligi uning real vaqt sharoitida bajarilishi bilan ham bog'liq. Yozma nutqda talaba fikrini qayta ko'rib chiqish, tuzatish va tahrirlash uchun ko'proq vaqtga ega bo'lsa, og'zaki muloqotda rejalashtirish va ifodalash jarayonlari deyarli parallel kechadi. Leveltning nutq ishlab chiqarish modelida konseptual rejalashtirish, formulalash va artikulyatsiya bir-birini tezkor ravishda ta'minlovchi jarayonlar sifatida tavsiflanadi^[2]. Ingliz tili darsida gapirish topshiriqlarini loyihalashda ushbu kognitiv yukni hisobga olish, til tayanchini bosqichma-bosqich kamaytirish va vazifani takroriy bajarish imkoniyatini yaratish muhimdir.

Zamonaviy metodikada kommunikativ yondashuv o'quvchini grammatik jihatdan to'g'ri gap tuzishga emas, balki muayyan maqsadni ingliz tilida amalga oshirishga yo'naltiradi. Thornbury gapirishni o'rgatishda til shakli, mazmun va interaksiyaning birligini ta'minlash zarurligini ta'kidlaydi^[3]. Shu jihatdan speaking mashg'ulotining asosiy birligi alohida so'z yoki qoida emas, balki ma'lumot so'rash, fikrni asoslash, taklif berish, kelishish yoki e'tiroz bildirish, muammoni hal qilish kabi kommunikativ harakat bo'lishi maqsadga muvofiq.

Maqolaning maqsadi ingliz tilini o'qitishda gapirish ko'nikmasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi kommunikativ topshiriqlarni metodik jihatdan tizimlashtirish va amaliyot uchun bosqichli model taklif etishdan iborat. Tadqiqot obyekti EFL sharoitida talabalarining ingliz tilida og'zaki muloqotini rivojlantirish jarayoni, predmeti esa kommunikativ topshiriqlarni tanlash, bosqichlash, bajarish va baholashning metodik xususiyatlaridir. Maqolada ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyoslash, umumlashtirish va pedagogik modellashirish usullaridan foydalanildi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Gapirish ko'nikmasini rivojlantirishga doir tadqiqotlarda fluency (ravonlik), accuracy (aniqlik) va complexity (murakkablik) o'zaro bog'liq, biroq har doim bir vaqtda bir xil tezlikda rivojlanmaydigan ko'rsatkichlar sifatida qaraladi. Skehan vazifa bajarish vaqtida o'rganuvchining cheklangan kognitiv resurslari mazmun, tezlik va til shakli o'rtasida taqsimlanishini ko'rsatadi^[4]. Shuning uchun speaking mashg'ulotida har bir topshiriqdan bir vaqtning o'zida maksimal grammatik anqlik, yuqori ravonlik va murakkab sintaksis talab qilish o'quvchi faoliyatini qiyinlashtirishi mumkin. Metodik nuqtayi nazardan vazifaning asosiy maqsadini oldindan belgilash va feedbackni shu maqsadga mos tashkil etish samaraliroqdir.

Bygate gapirishni bilim emas, balki tezkor foydalanishni talab qiluvchi ko'nikma sifatida tahlil qilib, og'zaki nutqda rejalashtirish va bajarish operatsiyalarining o'zaro aloqasiga e'tibor qaratadi^[5]. Uning qarashlari gapirish mashg'ulotlarini faqat tayyor dialogni yodlash yoki savolga qisqa javob berish bilan cheklash yetarli emasligini ko'rsatadi. Talaba mazmunni tanlashi, nutqni tashkil qilishi, suhbatdoshga moslashtirishi va muloqot davomida yuzaga kelgan kutilmagan vaziyatlarga javob bera olishi kerak.

Task-based language teaching doirasida kommunikativ topshiriq aniq maqsadga ega, ma'noni yetkazishga qaratilgan va yakuniy natija bilan tugaydigan faoliyat sifatida tushuniladi. Ellis topshiriqning markazida til shaklini namoyish qilish emas, balki ma'lum kommunikativ natijaga erishish turishini ta'kidlaydi^[6]. Masalan, ikki talabaning bir xil rasmni tasvirlashi speaking mashqi bo'lishi mumkin, lekin ularda turli axborot bo'lib, savol-javob orqali farqlarni topish talab qilinsa, vazifa haqiqiy axborot bo'shlig'i va interakcion ehtiyojga ega bo'ladi.

Nation va Newton tinglash hamda gapirishni o'qitishda ma'noga yo'naltirilgan input, ma'noga yo'naltirilgan output, til shakliga e'tibor va ravonlikni rivojlantirish o'rtasida muvozanat bo'lishini tavsiya qiladilar^[7]. Ushbu yondashuv speaking darsini faqat erkin suhbatga yoki faqat grammatik mashqqa aylantirmaslikka yordam beradi. Avval til tayanchi va namuna berilishi, keyin mazmuniy kommunikativ vazifa bajarilishi, so'ng esa tanlangan xatolar ustida ishlash va qayta gapirish tashkil etilishi mumkin.

Swainning output hypothesis g'oyasiga ko'ra, o'rganuvchini fikrni tushunarli va aniq ifodalashga majbur qiluvchi produktiv faoliyat uning til tizimidagi bo'shliqlarni sezishiga va mavjud bilimni qayta tashkil etishiga yordam beradi^[8]. Speaking topshiriqlarida talabaning faqat tinglovchi bo'lib qolmasdan, muayyan qaror, tavsiya, taqqoslash yoki dalilni og'zaki shaklda ifodalashi shu jihatdan muhimdir.

CEFR Companion Volume og'zaki interaksiyani navbat olish, hamkorlikda ma'no yaratish, aniqlashtirish, kelishuvga erishish va suhbatni davom ettirish kabi amaliy deskriptorlar orqali tavsiflaydi^[9]. Bu yondashuv gapirishni faqat monologik nutq tezligi bilan baholash yetarli emasligini ko'rsatadi. O'rganuvchining savol berishi, suhbatdosh fikriga javob qaytarishi, tushunmovchilikni bartaraf etishi va registri vaziyatga moslashtirishi ham speaking kompetensiyasining muhim tarkibidir.

Long vazifaga asoslangan ta'limda ehtiyoj tahlili, real hayotga yaqin kommunikativ vazifalar va pedagogik topshiriqlar o'rtasidagi bog'liqlikni alohida ta'kidlaydi^[10]. Demak, speaking darsidagi topshiriqlar talabalar kelajakda duch keladigan muloqot vaziyatlariga yaqinlashtirilganda metodik qiymati ortadi: taqdimot qilish, hamkasbga tavsiya berish, muammo yechimini kelishish, xizmat ko'rsatish vaziyatida izoh berish yoki akademik muhokamada dalil keltirish shular jumlasidandir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqola nazariy-metodik xarakterga ega. Unda ingliz tilida gapirish ko'nikmasi, kommunikativ topshiriq, vazifani bosqichlash, o'zaro interaktsiya, takroriy bajarish va speaking assessment bo'yicha ilmiy qarashlar tizimlashtirildi. Tahlil natijalari asosida EFL darsiga mos kommunikativ topshiriqlar sikli pedagogik modellash-tirish usuli orqali ishlab chiqildi. Modelning maqsadi talabani mavjud leksik-grammatik bilimlarini qisqa vaqt ichida faol nutqqa ko'chirish, interaktsion faolligini oshirish va mustaqil og'zaki mahsulot yaratishiga sharoit yaratishdan iborat.

Modelni ishlab chiqishda besh metodik tamoyil asos qilib olindi.

Birinchisi - kommunikativ maqsadlilik: talaba nima uchun gapirayotganini va nutq natijasida qanday vazifa hal qilinishini bilishi kerak.

Ikkinchisi - bosqichli tayanch: yangi yoki murakkab vazifada leksik, grammatik, diskursiv va mazmuniy tayanch beriladi, keyingi bajarishlarda esa u qisqartiriladi.

Uchinchisi - interaktivlik: topshiriq bir tomonlama monolog bilan cheklanmay, suhbatdoshning savoli, javobi yoki qarori bilan bog'lanadi.

To'rtinchisi - qayta bajarish: bir xil kommunikativ maqsad yangi sherik yoki qo'shimcha shart bilan takrorlanadi.

Beshinchisi - refleksiya: talaba nutqdagi qiyinchilik va rivojlanishni qisqa mezonlar orqali anglaydi.

Maqolada empirik tajriba natijalari taqdim etilmaydi. Taklif etilgan metodik sikl ilmiy adabiyotlarda asoslangan kommunikativ, kognitiv va vazifaga yo'naltirilgan tamoyillarni birlashtiruvchi konseptual model sifatida tavsiya etiladi. Uning samaradorligini tajriba va nazorat guruhlar, pre-test va post-test nutq namunalari, rubrikalar hamda audio tahlil vositalari asosida alohida empirik tadqiqotda tekshirish zarur.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijasida ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirish uchun besh bosqichli kommunikativ topshiriqlar sikli taklif etildi:

- 1) nutqiy vaziyat va kommunikativ maqsadni faollashtirish;
- 2) mazmuniy va til tayanchini rejalashtirish;
- 3) birlamchi interaktsiya;
- 4) vazifani o'zgartirilgan shart bilan qayta bajarish;
- 5) refleksiv feedback va keyingi maqsadni belgilash.

Ushbu sikl darsning alohida 15–25 daqiqalik segmenti sifatida yoki butun speaking mashg'ulotining asosiy strukturasi aylanirilishi mumkin.

Birinch bosqichda o'qituvchi gapirishning mavzusini emas, kommunikativ vaziyatini beradi. Masalan, "universitetda talabalar uchun yangi xizmat joriy etish bo'yicha uch variantdan bittasini tanlang va sherigingizni ishtirak" kabi prompt oddiy "universitet haqida gapirish" topshirig'iga qaraganda aniq maqsad, pozitsiya va interaktsion ehtiyoj yaratadi. Talaba kimga, nima maqsadda va qanday natija uchun gapirayotganini tushunadi. Bu bosqichda vazifa tushunarli bo'lishi, til darajasiga nisbatan haddan tashqari murakkab mazmun talab qilmasligi kerak.

Ikkinchi bosqich mazmuniy va lingvistik rejalashtirishga bag'ishlanadi. Talabaga tayyor nutq matni emas, balki 3–5 ta useful phrase, asosiy kollokatsiyalar, bog'lovchi vositalar yoki fikr xaritasi beriladi. Masalan, fikr bildirish uchun In my view..., The main reason is..., I would suggest..., I see your point, but... kabi funksional birliklar ko'rsatilishi mumkin. Rejalashtirishning vazifasi talabani nutqini yodlangan matnga aylantirish emas, real vaqtda kerakli resurslarni tezroq chaqirishga ko'maklashishdir.

Uchinch bosqichda juftlik yoki kichik guruhda birlamchi interaktsiya tashkil etiladi. O'qituvchi bu paytda har bir grammatik xatoni to'xtatib tuzatmaydi; aks holda talabalar mazmundan til shakliga haddan tashqari ko'chib, nutq oqimi buzilishi mumkin. Kuzatuv davomida o'qituvchi takroriy xatolar, muloqotdagi uzilishlar, foydali iboralar va muvaffaqiyatli strategiyalarni qayd etadi. Talabalar esa suhbatdosh fikrini tushunish, aniqlashtiruvchi savol berish, navbatni saqlash va pozitsiyani himoya qilishga e'tibor qaratadilar.

To'rtinchi bosqichda ayni vazifa ma'lum o'zgarish bilan takrorlanadi. Sherik almashtirilishi, vaqt qisqartirilishi, yangi cheklov kiritilishi yoki pozitsiya o'zgartirilishi mumkin. Takroriy bajarishning metodik qiymati shundaki, birinchi urinishda mazmun va tilni bir vaqtda boshqargan o'rganuvchi ikkinchi urinishda mazmun bilan

tanish bo'ladi va ko'proq e'tiborni ifodaning aniqligi, tezligi va mantiqiy tuzilishiga qaratishi mumkin. Bu jarayon gapirishni avtomatlashtirishga xizmat qiladi ^[5].

Beshinchi bosqich refleksiv feedbackdan iborat. Feedback ikki qatlamli bo'lishi maqsadga muvofiq: avvalo kommunikativ natija – vazifa bajarildimi, suhbatdosh fikrni tushundimi, qaror yoki kelishuvga erishildimi; keyin til natijasi – qaysi birliklar aniq ishlatildi, qayerda pauza ortdi, qanday bog'lovchi vositalar yetishmadi. Talaba "Keyingi safar nimani boshqacha qilaman?" degan bitta aniq maqsad bilan siklni yakunlaydi. Shu tarzda refleksiya umumiy "yaxshi/yomon gapirdim" bahosidan konkret rivojlanish nuqtasiga o'tadi.

Taklif etilgan modelda o'qituvchining roli an'anaviy savol beruvchi va javobni baholovchi roldan kommunikativ vazifani loyihalovchi, til tayanchini boshqaruvchi, interaksioni kuzatuvchi va refleksiv feedback beruvchi rolga o'tadi. Talabaniing roli esa javob beruvchidan ma'no yaratuvchi, suhbatni davom ettiruvchi va o'z nutqini nazorat qiluvchi faol ishtirokchiga aylanadi. Bu o'zgarish student talking time miqdorini ko'paytirish bilan birga, nutqning maqsadlilikini ham kuchaytiradi.

Kommunikativ topshiriqlarni tanlashda darajaga moslashtirish muhimdir. A2 darajasida rasm yoki jadvalga tayangan axborot almashinuvi, kundalik vaziyat bo'yicha tanlov va qisqa tavsiya topshiriqlari samarali bo'lishi mumkin. B1 darajasida muammoni hal qilish, sabab keltirish, taqqoslash va qisqa taqdimotlar kiritiladi. B2 darajasida esa dalillash, qarshi fikrga javob berish, akademik yoki kasbiy vaziyatni muhokama qilish va pozitsiyani muzokara orqali himoya qilish kabi vazifalar qo'llanadi. Bunday gradatsiya CEFRdagi interaction va spoken production deskriptorlari bilan muvofiqlashtirilishi mumkin ^[9].

Gapirishni baholashda yagona umumiy ball yetarli diagnostik ma'lumot bermaydi. Shu sababli beshta mezon taklif etiladi: ravonlik, lingvistik aniqlik, diskursiv izchillik, interaksion faollik va pragmatik moslik.

Ravonlik ortiqcha pauza va uzilishlarsiz davom ettirishni; aniqlik leksik-grammatik birliklarning tushunarli va maqsadga muvofiq qo'llanishini; diskursiv izchillik fikrlar o'rtasidagi bog'lanishni; interaksion faollik savol berish, javob qaytarish va navbatni boshqarishni; pragmatik moslik esa registr, muloyimlik va kommunikativ maqsadga mos ifodani qamrab oladi (1-jadval).

1-jadval: Gapirish ko'nikmasini rivojlantirishga yo'naltirilgan kommunikativ sikl

Bosqich	Talaba faoliyati	O'qituvchi roli	Asosiy natija
1. Kommunikativ vaziyat	Maqsad, rol va vazifani anglaydi	Vaziyat va aniq kommunikativ natijani beradi	Gapirish motivi va mazmuni yo'nalish
2. Rejalashtirish va til tayanchi	G'oya, kalit ibora va dalillarni rejalashtiradi	Cheklangan til va diskurs tayanchi beradi	Kognitiv yukning kamayishi
3. Birlamchi interaktsiya	Juftlik/guruhda fikr bildiradi, savol beradi, javob qaytaradi	Kuzatadi, asosiy qiyinchiliklarni qayd etadi	Real vaqtli nutq va interaktsiya
4. Qayta bajarish	Yangi sherik/shart bilan vazifani qayta bajaradi	Vazifani biroz murakkablashtiradi	Ravonlik va avtomatlashuv
5. Refleksiv feedback	Kuchli va rivojlantiriladigan jihatni aniqlaydi	Aniq va qisqa feedback beradi	O'z-o'zini monitoring qilish

Mazkur siklning afzalligi gapirishni darsning oxiridagi alohida "speaking activity" sifatida emas, balki maqsadli, kuzatiladigan va qayta ishlanadigan jarayon sifatida tashkil etishidir. Birinchi bajarish diagnostik xususiyatga ega bo'lsa, ikkinchi bajarish o'rganilgan strategiyani darhol sinash imkonini beradi. Bu holat talabaniing xatoni kechikib emas, ayni darsning o'zida tuzatish va yangi nutq harakatiga ko'chirishga yordam beradi.

Amaliy mashg'ulotlarda turli kommunikativ topshiriqlardan foydalanish mumkin. Information-gap vazifalarida sheriklar turli axborotga ega bo'lib, savol-javob orqali to'liq ma'lumot hosil qiladilar. Opinion-gap vazifalarida o'rganuvchilar shaxsiy pozitsiyani asoslab, kelishuv yoki farqni aniqlaydilar. Problem-solving topshiriqlarida guruh cheklangan variantlardan birini tanlaydi va qarorini himoya qiladi. Role-play vazifalarida esa turli ijtimoiy yoki kasbiy rollar asosida registr va pragmatik strategiyalar mashq qilinadi. Bularning har biri gapirish uchun real ehtiyoj yaratadi va o'quvchini oldindan yozilgan matnni takrorlashdan uzoqlashtiradi.

Feedbackni tashkil etishda ham vazifaning maqsadi hisobga olinishi kerak. Agar asosiy maqsad ravonlik bo'lsa, barcha xatolarni darhol tuzatish nutqni buzishi mumkin. Agar maqsad aniqlik bo'lsa, takroriy bajarishdan oldin 2–3 ta tipik grammatik yoki leksik muammo bo'yicha qisqa fokus berish mumkin. Agar maqsad interaktsiya bo'lsa, feedback suhbatdosh fikriga javob qaytarish, follow-up savol berish yoki turn-taking strategiyalariga qaratiladi. Shunday qilib, feedback umumiy tanbeh emas, keyingi nutq bajarilishini yaxshilashga xizmat qiluvchi metodik vositaga aylanadi.

Gapirish ko'nikmasining rivojlanishini kuzatish uchun qisqa audio yozuvlar, o'zini baholash varaqalari, tengdosh feedbacki va o'qituvchi rubrikalarini uyg'unlashtirish mumkin. Masalan, oy boshida va oxirida bir xil formatdagi 90 soniyalik mini-talk yozib olinadi; talaba ravonlik, bog'lovchi vositalar va talaffuz bo'yicha o'zga-

rishni o'zi ham kuzatadi. Bunday yondashuv baholashni faqat yakuniy nazorat emas, o'qitishning tarkibiy qismi sifatida tashkil etadi (2-jadval).

2-jadval: Gapirish topshiriqlarining namunaviy turlari va metodik maqsadi

Topshiriq turi	Namunaviy vazifa	Asosiy speaking maqsadi
Information-gap	Sherigingizdagi jadvaldan yetishmayotgan ma'lumotni savol berib to'ldiring	Savol-javob va aniqlashtirish
Opinion-gap	Ikki variantdan birini tanlang va sherigingizni ishontiring	Fikrni asoslash va e'tirozga javob
Problem-solving	Cheklangan budjetda guruh uchun eng maqbul yechimni tanlang	Muzokara, kelishuv va qaror
Role-play	Talaba va maslahatchi rolida muammoni muhokama qiling	Pragmatik moslik va registr
Mini-presentation + Q&A	90 soniyada g'oyani taqdim eting va ikki savolga javob bering	Monologik izchillik va interaktsiya

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ingliz tilini o'qitishda gapirish ko'nikmasini rivojlantirish til materialini o'zlashtirish bilan bir qatorda, uni real vaqtli kommunikativ faoliyatga ko'chirishni talab qiladi. Ilmiy adabiyotlar tahlili gapirish jarayonida mazmuni rejalashtirish, lingvistik resursni tanlash, nutqni artikulyatsiya qilish, suhbatdosh bilan o'zaro ta'sirga kirishish va o'z nutqini nazorat qilish operatsiyalari bir vaqtda ishlashini ko'rsatadi ^[1; 2]. Shu sababli speaking mashg'ulotlari talabani faqat tayyor savollarga javob berishiga emas, aniq kommunikativ natijaga erishishiga yo'naltirilishi lozim.

Taklif etilgan besh bosqichli kommunikativ sikl nutqiy vaziyatni faollashtirish, til tayanchini rejalashtirish, birlamchi interaktsiya, o'zgartirilgan shart bilan qayta bajarish va refleksiv feedbackni yagona metodik ketma-ketlikda birlashtiradi. Ushbu tuzilma o'qituvchiga gapirish jarayonini boshqarish, talabalarning faol nutq vaqtini ko'paytirish va individual qiyinchiliklarni diagnostika qilish imkonini beradi.

Amaliyotda kommunikativ topshiriqlarni talabalar darajasiga mos tanlash, til tayanchini bosqichma-bosqich kamaytirish, juftlik va kichik guruh interaktsiyasidan foydalanish, vazifani yangi sherik yoki qo'shimcha shart bilan qayta bajartirish hamda feedbackni oldindan belgilangan speaking maqsadiga yo'naltirish tavsiya etiladi. Baholashda ravonlik, aniqlik, diskursiv izchillik, interaktsion faollik va pragmatik moslik mezonlarini uyg'un qo'llash gapirish ko'nikmasidagi o'zgarishni aniqroq ko'rsatadi.

Kelgusida mazkur modelning samaradorligini turli bosqich va yo'nalishdagi EFL guruhlarida tajriba-sinov asosida tekshirish, pre-test va post-test og'zaki nutq namunalarini miqdoriy hamda sifat ko'rsatkichlari orqali qiyoslash, shuningdek, talabalarning speaking anxiety, self-efficacy va interaktsion faoligidagi o'zgarishlarni tahlil qilish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- Goh, C. C. M., & Burns, A. (2012). Teaching Speaking: A Holistic Approach. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levelt, W. J. M. (1989). Speaking: From Intention to Articulation. Cambridge, MA: MIT Press.
- Thornbury, S. (2005). How to Teach Speaking. Harlow: Pearson Longman.
- Skehan, P. (1998). A Cognitive Approach to Language Learning. Oxford: Oxford University Press.
- Bygate, M. (1987). Speaking. Oxford: Oxford University Press.
- Ellis, R. (2003). Task-Based Language Learning and Teaching. Oxford: Oxford University Press.
- Nation, I. S. P., & Newton, J. (2009). Teaching ESL/EFL Listening and Speaking. New York: Routledge.
- Swain, M. (1985). Communicative competence: Some roles of comprehensible input and comprehensible output in its development. In S. Gass & C. Madden (Eds.), Input in Second Language Acquisition (pp. 235-253). Rowley, MA: Newbury House.
- Council of Europe. (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment - Companion Volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Long, M. H. (2015). Second Language Acquisition and Task-Based Language Teaching. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.